

במה מחזיקין / נתן אלתרמן

1

ההגדרה הרשמית קוראת להם "שטחים מוחזקים" ואף שאין הגדרה זו מקובלת בלשון-יומיום היא משתרשת בהכרתנו והיא מצויה ברקע שעה שאנו הופכים ב"שאלת עתידם" של שטחים אלה ומפרשים זה לזה במה מחזיקין ובמה אין מחזיקין. משום כך טוב כי נדע דבר אחד: במידה שאין אנו בני-ההווה בלבד, הרי אין שטחים אלה רק "מוחזקים" בידינו, אלא עיקרם הוא בכך שהם המחזיקים בנו. הם אווזים בנו בזרועות של עבר ועתיד שאין אנו בני-חורין לפרוק אותן מעלינו מכוח הרצון או מכוח ההחלטה. שעה שאנו מדברים על עתידם של השטחים הללו, הרינו מדברים למעשה על עברה ועתידה של ההווה היהודית הרצופה, זו שאנו חוליה בשרשרתה ובעלי פקדון שלה כלפי הקודמים לנו והבאים אחרינו. תודעה זו אינה רק ענין של הגדרה אחרת, או של כינוי אחר, לשטחים אלה. הוא ענין של צביון אחר לכל הגיונותינו בתחום הזה, הן מצד העיקרון והן מצד התכניות המעשיות לפרטיהן. צביון זה צריך להיות שונה משהוא כיום.

2

אינני מתכוון לומר כי בתחום זה דרושה הצהרה ממשלתית ברורה יותר, לקביעתה של עמדה עקרונית לגבי מפת-ישראל החדשה. מה שהוצהר ברובד הממשלתי לענין זה הוא הדבר הנכון, ואולי גם הדבר האחד שאפשר וצריך לאמרו בשעה זו. הפגם הוא לא בניסוח המוצהר אלא בנטיות שבתחום התיכנון האזרחי, הרואה את הדברים במסגרת "מכלול הבעיות" של המשק הישראלי וכדומה. ברובד זה נקבעים כיום קווי תודעה וקווי תיכנון מעשי – והנני מתכוון בכך גם לעיקרי ההצעות שהעלתה לאחרונה רשות-התיכנון הממשלתית, – שאם נקבל אותם ואם נתמיד בהם הרינו נמצאים עושים הכל כדי להעמיד שטחים אלה של ארץ-ישראל בסימן-שאלה פוליטי וכדי למנוע, מתוך בקשת דרכים נוחות וחלקות יותר מבחינה משקית ומנהלית, יצירת מצבים העשויים להיות לעת מיבחן גורם ראשון במעלה כנגד כל לחץ מדיני, או אחר, מבחוץ.

3

אם יש בכל מה שהתחולל בימים אלה בתולדות העם היהודי דבר שהוא בבחינת נס, הרי זה לא הנצחון הצבאי שזכינו בו. נצחון זה צמח מתוך שרשי דמיו של צה"ל, מתוך כורח עצמתן וסבלן של עשרים שנות העצמאות שעד כה, מתוך היותו הכרח ותנאי בל-יעבור, לא זה הנס האמיתי. הנס האמיתי הוא ענין ההפוגה המדינית שניתנה לנו כיום, אחרי המערכה הצבאית, ההפוגה

שזכינו בה הודות לסבך שבו נשתבשו והוקפאו זה על-ידי זה דרישות הפינני ושאר לחצים שהיו צפויים אחרי המערכה. סבך זה, שהקהה את חודי המיתקפה המדינית שקמה עלינו במועצת-הבטחון ובעצרת האומות המאוחדות, שיחרר אותנו מן ההכרח להביא בחשבון תגובות-לחץ מידיות עם כל צעד שלנו אחרי הנצחון. שהות זו שניתנה לנו היא אולי הנכס הגדול ביותר שזכינו בו לאחר ששת הימים, אך במקום להפוך הפוגה זו לכלי של תוספת תוקף לעמידתנו על הגבולות החדשים – כדרך שהדבר נעשה ברוב אומץ והשראה לגבי ירושלים – הננו נוקטים עכשיו, בעיקר לגבי "הגדה המערבית", קווי תיכנון ומדיניות מעשית העשויים כאילו בכוונה-תחילה לסייע לכך שהכוחות, אשר יקומו בבוא זמן לדרוש את ניתוקם של שטחים אלה, ימצאו אותם מובדלים ומנותקים למעשה בתוקף עובדות של אדמיניסטרציה ומשק שאנו עצמנו קבענו אותן.

4

שעה שרשות-התכנון מציעה, למשל, לקבוע חומות-מכס בין הגדה-המערבית ובית מדינת ישראל, הריהי מתכוונת, כמובן, לטובה. כוונתה למנוע זעזועים מן המשק הישראלי ובעיקר, כפי שמכריזים באזנינו, לשמור על ענף הירקות. יש, כידוע, מומחים הסבורים שדווקא שילוב משקי מוחלט עשוי להצמיח, בסופו של דבר, תוצאות כדאיות יותר, אלא שלא למחלוקת זו אני מתכוון כאן. מה שנתכוונתי לומר הוא שבעלי אותה הצעה של חומת-מכס אמנם מילאו חובתם כלפי ענף הירקות, אך הסיחו דעתם מן התהום הרובצת בין חשיבותו של ענף זה ובין משמעותם הגורלית של האמצעים שהם מציעים למענו. משמעות זו אומרת כי שמירתה של רמת-המחירים, אם בענף זה או בענפים אחרים, היא, כמובן, דבר שיש להביאו בחשבון, אך הדרך האחת שבה אין ללכת לשם השגתה של מטרה זו היא הדרך שעליה ממליצה רשות-התיכנון. בימים אלה עומדים להכרעה דברים אשר לוח-המחירים שלהם הוא ברובד אחר לגמרי ובתחום של חוקי-נוהל שונים לחלוטין. כך גם לגבי בעית כוח-העבודה של תושבי הגדה שהוא זול יותר מזה שבמדינת ישראל. סגירת הגבול בין הגדה ובינינו למניעת ניידות של כוח-עבודה משם לכאן היא אולי אמצעי בדוק, אך הצרה היא שבדרך אל תכליתו הוא הופך על פיהם את יסודי היסודות של המהלכים והמעשים אשר ימים אלה כופים עלינו.

כשם שירדה מן הפרק אותה הצעה של "מטבע כיבוש" ושל הקצבות דינרים ירדניים לאזרחים מישראל הבאים אל הגדה המערבית, כך יש למנוע גם כל הצעות אחרות מסוג זה. שאלות הפער בין המחירים, שאלות כוח-העבודה הזול, ואף שאלת האבטלה בשטחים החדשים, הם ענינים שיש לטפל בהם כבחלק מבעיותיה של המדינה כולה, ולא כבשאלות נפרדות של שטח נפרד. לא כן שכן שעה שאנו מוצאים כתוב ולא מוכחש כי גופים ישראליים בעלי אינטרסים כלכליים לוחצים בכיוון של הפרדה גם מנימוקים המיוחדים לכל ענף לחוד ולא כל שכן שכבר צויין בעתונות כי לחצים אלה לא היו גורם מבוטל אף בהסדרים המשקיים שנקבעו עד כה.

5

מסתבר כי שני קווים נאבקים ברובד הממשלתי בתחום זה. קו השילוב, שמצא ביטוי בירושלים, וקו ההפרדה שגבר בשאר שטחים. לא על טיבן של הצעות אלו כשלעצמן ועל מידת ערך מעשי שלהן צריך הציבור לתהות, אלא על הנחות-היסוד שהצעות כאלו נובעות מהן. זו הפעם

הראשונה בתולדות תחייתנו הלאומית אנו רואים כיצד אינטרסים כלכליים וביקוש הדרך הכדאית והנוחה ביותר מבחינה משקית (אף שגם כדאיות זו מוטלת בספק, לדעת מומחים אחרים) עשויים לקבוע במידה כזאת את קווי ההלכה והמעשה בעניינים גורליים של העם והמדינה. כן, לחץ זה של חישובי כדאיות כלכלית, הן אם הוא בא מטעם הכלל כולו והן אם הוא בא מצד ענף זה או אחר, עשוי להיות מסוכן יותר לגבי עתידם של "השטחים המוחזקים" אף מתופעות-המרי המתגלות כיום או העשויות להתגלות לעתיד לבוא. שעה שאנו אומרים כי אותן תופעות של מרי, או של אי-שיתוף, מעידות על כך שהערבים עוד לא השלימו עם התמורות שהתחוללו באיזור זה, הרינו יודעים כי-אי-השלמה זו היא מדרך הטבע; אך מה שאינו מדרך-הטבע ומה שחמור יותר מבחינה מדינית ומעשית הוא שאנו עצמנו עוד לא השלמנו, הן ברובד העקרוני והן ברובד המדיניות המעשית, עם המהפכה שהתחללה במפת התקופה. גם מי שסבור כי "יד חזקה" כלפי תופעות-המרי האוכלוסיה הערבית עשויה לקבוע הרבה, צריך לדעת כי אם יש מקום שבו עשויה היד החזקה להיות באמת לתועלת, אם יש מקום שבו היא לא רק צורך אלא הכרח, הרי זה רק במידה שנכפה אותה על עצמנו, על רצונות ושיגרות שלנו, על נטיותינו המתגלות כיום לפורר את הבעיות הגדולות לפתרונות קטנים ונוחים ככל שאפשר.

6

רק מדיניות מעשית אשר פרטיה נובעים מתוך הנחת-יסוד של הכרת השטחים הללו כחלק אינטגרלי של המדינה, עשויה למלא את מרחב הספק שמתיר היעדרה ההכרחי של מדיניות ממשלתית מוצהרת בענין זה. ייתכן כי גם מבחינת הסתגלותה של האוכלוסיה הערבית עשויה מדיניות כזאת להיות תכליתית יותר מכל אמצעים אחרים. העיקרון הרומי של הפרד-ומשול ודאי שלא התכוון למצב זה שאנו עשויים ליצור במו ידינו, מצב של הפרדה כלכלית מזה ושל שליטה צבאית מזה, דבר שיש בו מכל חסרונותיו של אותו עיקרון בלי שמץ ממעלותיו.

מדיניותנו המעשית כלפי "השטחים המוחזקים" צריכה להיות כזאת שבבוא הזמן לעמוד בפומבי על הגדרתם הישראלית של שטחים אלה, תהא עמידתנו בבחינת אישור של מצב קיים. מלחמת-השחרור של תש"ח נתנה בידינו את הערך הראשון במעלה שהוא תנאי בל יעבור להמשך תולדות האומה: את החירות המדינית. אותה חירות מדינית שהעם היהודי כבש בתש"ח היא שנתנה לנו במלחמת-ששת-הימים, את ארץ-ישראל השלמה. כשם שהנצחון במלחמת-ששת-הימים היה לנו כורח-חיים, כך גם הישגיו של נצחון זה, וכל הצעות, המסכנות את שמירתם של ההישגים הללו, עלינו לראותן כאילו באו לערער על הנצחון עצמו. מדיניות כזאת, אשר כמה מן ההצעות העומדות עכשיו על הפרק מגלמות אותה, היא סטיה אל מושגים ומהלכים שהם ההיפך ממהותם וגזירתם של ימים אלה. ההנחות והנטיות שמהן נובעת סטיה זו צריכות שינוי נמרץ ויסודי.